

Ο μύθος του χωρισμού μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας (Του Σεβ. Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγ. Βλασίου Ιεροθέου)

Date : Μαΐου 7, 2006

Το θέμα του χωρισμού Κράτους και Εκκλησίας βρίσκεται στην επικαιρότητα, κατά περίεργο τρόπο, γιατί παραπέμπει στην άποψη ότι δήθεν τα υπαρκτά και ανύπαρκτα σκάνδαλα μέσα στο χώρο της Εκκλησίας, από άρρωστα μέλη της, κληρικούς και λαϊκούς, θεωρείται ότι οφείλονται στη σχέση μεταξύ Κράτους και Εκκλησίας, όπως λειτουργεί σήμερα. Αυτό είναι λάθος. Στη συνέχεια, θα υπογραμμίσω μερικά σημεία, τα οποία μπορούν να ξεκαθαρίσουν λίγο το θέμα αυτό, το οποίο όσο περνά ο καιρός σκοτίζεται ακόμη περισσότερο από τις ποικίλες γνώμες και απόψεις, έγκυρες και μη, που διατυπώνονται. Γενικώς, επί του θέματος φαίνεται να κυριαρχεί η άγνοια ή η ημιμάθεια.

1. Κράτος και Εκκλησία

Όταν κάνουμε λόγο για χωρισμό Κράτους και Εκκλησίας πολλοί εννοούν δύο θεσμούς που είναι μεταξύ τους ενωμένοι και πρέπει να χωρίσουν. Θα πρέπει να δούμε ποιοι είναι αυτοί που πρόκειται να χωρίσουν.

Όταν λέμε Κράτος-Πολιτεία εννοούμε όλη τη συντεταγμένη Πολιτεία με τα όργανά της, εννοούμε τους πολίτες μιας χώρας μαζί με τους εκλεγμένους άρχοντες, αλλά και τους νόμους επί τη βάσει των οποίων λειτουργεί η Πολιτεία αυτή.

Και όταν λέμε Εκκλησία εννοούμε όλα τα μέλη της που είναι βαπτισμένα και κατά ποικίλους τρόπους και βαθμούς ζουν μέσα στην Εκκλησία, καθώς επίσης και τα όργανά της, Ιερά Σύνοδος, Μητροπόλεις, Ενορίες, Μονές, που έχουν ρυθμισθεί να λειτουργούν σύμφωνα με τους Κανόνες της Εκκλησίας.

Έχοντας αυτά υπόψη, τουλάχιστον ως προς την Εκκλησία που πρέπει να χωρίσει από το Κράτος, εννοούμε τρεις πραγματικότητες. Η μία είναι τα **μέλη της**, η δεύτερη είναι η **διοίκησή της** και η τρίτη είναι η **παράδοσή της**.

Τα μέλη της Εκκλησίας προφανώς δεν μπορούν να χωρίσουν από το Κράτος, γιατί είναι ταυτοχρόνως πολίτες του συγκεκριμένου Κράτους, ακόμη και πολιτικοί Ηγέτες.

Η παράδοση της ελληνικής κοινωνίας που έχει εμποτισθεί από την Ορθόδοξη Εκκλησία είναι δύσκολο να χωρισθεί από το Κράτος, αφού αυτή η παράδοση έχει γίνει εν πολλοίς ήθη και έθιμα των κατοίκων της Πολιτείας και δεν μπορεί εύκολα η Πολιτεία να αποδεσμευθεί από αυτήν, διότι οι πολίτες επιθυμούν να τηρούν αυτές τις παραδόσεις που έχουν σχέση με τις εορτές και τον τρόπο ζωής.

Οπότε, απομένει ως χωρισμό της Εκκλησίας από το Κράτος να εννοούμε το χωρισμό της **διοίκησης** της Εκκλησίας από τη διοίκηση του Κράτους.

Αυτό εν πολλοίς υπάρχει σήμερα, αρκεί να τηρούνται καλά τα νενομισμένα και ακόμη ίσως χρειασθεί να γίνουν μερικές αλλαγές και οριοθετήσεις για την καλύτερη λειτουργία των σχέσεων μεταξύ τους.

2. Χωρισμός ή αναθεώρηση - οριοθέτηση των σχέσεων;

Η έννοια του χωρισμού έχει σχέση με τον αποχωρισμό και αυτό ερμηνεύεται με την έννοια του διαζυγίου, δηλαδή τελεία διακοπή των σχέσεων. Θα πρέπει το Κράτος, σύμφωνα με την άποψη αυτή, να αποσπασθεί από τη σχέση του με την Εκκλησία ή η Εκκλησία να χωρισθεί από το Κράτος. Αυτό, όμως, δεν μπορεί να γίνει σε μια συντεταγμένη Πολιτεία.

Αυτό λέγεται από την άποψη ότι ούτως ή άλλως η Εκκλησία ως ένας οργανισμός θα πρέπει να έχει κάποια σχέση με το Κράτος, αφού δεν μπορεί να είναι τελείως ανεξάρτητη. Τίποτε μέσα σε ένα Κράτος δεν μπορεί να είναι τελείως ανεξάρτητο, γιατί τότε αυτό θα ήταν ένα Κράτος εν Κρατεί. Κάθε οργανισμός πρέπει να έχει μια νομική προσωπικότητα, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, θα πρέπει να έχει κάποια σχέση με το Κράτος.

Οπότε, δεν μπορούμε να μιλούμε για χωρισμό, αλλά για μια ενδεχόμενη αναθεώρηση ή νέα οριοθέτηση των σχέσεων μεταξύ εκκλησιαστικής και πολιτικής διοικήσεως σε δύο σημεία, ήτοι στον Καταστατικό Χάρτη και την εκκλησιαστική δικαιοσύνη. Δεν μπορούμε διαφορετικά να εννοήσουμε την έννοια του χωρισμού.

Ακριβώς γι' αυτόν το λόγο είναι λάθος η φράση «χωρισμός Εκκλησίας και Πολιτείας» και από την άποψη των όρων Εκκλησία και Πολιτεία και από την άποψη του χωρισμού.

3. Οι σχέσεις της Ελληνικής Πολιτείας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο

Μιλώντας για χωρισμό ή αναθεώρηση-οριοθέτηση των σχέσεων μεταξύ Εκκλησίας και Πολιτείας πρέπει οπωσδήποτε να συζητήσουμε και την ενδεχόμενη αναθεώρηση των σχέσεων της Ελληνικής Πολιτείας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Προλαβαίνω εδώ να υπογραμμίσω ότι δεν θεωρώ ότι η Ελληνική Πολιτεία πρέπει να προχωρήσει σε συζήτηση για αναθεώρηση των σχέσεων της με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, γιατί αυτό θα είναι «έγκλημα» εναντίον του Ελληνισμού γενικότερα. Αλλά το χρησιμοποιώ μόνον ως επιχείρημα από την άποψη ότι δεν είναι εύκολο να ζητεί η Ελληνική Πολιτεία την αναθεώρηση των σχέσεών της με την Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος και να μη συζητά το θέμα αυτό με το Οικουμενικό Πατριαρχείο, στο οποίο υπάγονται πολλές Μητροπόλεις που ευρίσκονται στο Ελληνικό Κράτος.

Πάντως, δεν είναι δυνατόν να αναθεωρηθούν και υποβιβασθούν οι σχέσεις του Κράτους με την Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος και να αγνοείται το Οικουμενικό Πατριαρχείο, αφού σε αυτό ανήκουν πνευματικώς οι Μητροπόλεις των λεγομένων Νέων Χωρών, που χαρακτηρίζονται Μητροπόλεις του Οικουμενικού Θρόνου εν Ελλάδι και συναποτελούν μαζί με την Αυτοκέφαλη Εκκλησία της Ελλάδος την όλη Εκκλησία της Ελλάδος, σε αυτό ανήκει κατευθείαν το Άγιον Όρος και οι Μητροπόλεις της Δωδεκανήσου και σε αυτό υπάγεται η ημιαυτόνομη Εκκλησία της Κρήτης. Και είναι γνωστό ότι οι σχέσεις της Ελληνικής Πολιτείας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο είναι σχέσεις ομοταξίας και καθορίζονται από το Σύνταγμα της Ελλάδος.

Και το ερώτημα που τίθεται είναι εάν είναι εύκολη η αναθεώρηση των σχέσεων της

Ελληνικής Πολιτείας με το Οικουμενικό Πατριαρχείο;

Εν πάση περιπτώσει, επειδή το Οικουμενικό Πατριαρχείο ασκεί μια συνδιοίκηση με την Εκκλησία της Ελλάδος, λόγω των Μητροπόλεων των λεγομένων Νέων Χωρών, διερωτώμαι πώς μπορεί να γίνει οποιαδήποτε αναθεώρηση της σχέσεως σε βάρος της Εκκλησίας, χωρίς τη γνώμη του Οικουμενικού Πατριαρχείου; Νομίζω ότι το Οικουμενικό Πατριαρχείο δεν θα παραμείνει απαθές σε τέτοιες ενέργειες.

4. Σχέσεις με τους Μουσουλμάνους της Θράκης

Θα πρέπει να ρυθμισθούν ανάλογα και οι σχέσεις της Ελληνικής Πολιτείας με τους Μουσουλμάνους της Θράκης και να μελετηθεί το θέμα αυτό σε σχέση με τη Συνθήκη της Λωζάννης, σύμφωνα με την οποία οι θρησκευτικοί αρχηγοί (μουφτής) θεωρούνται ως «δημόσιοι λειτουργοί». Ακόμη και οι Ισραηλιτικές Κοινότητες είναι Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου.

Έτσι, δεν είναι ορθό να υποβιβασθεί η Εκκλησία της Ελλάδος, χωρίς να αναθεωρηθούν οι σχέσεις της Ελληνικής Πολιτείας με τους Μουσουλμάνους, και αυτό δε το τελευταίο δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί, γιατί δεν το επιτρέπει η Συνθήκη της Λωζάννης και επομένως μια διαφορετική ρύθμιση θα έχει οδυνηρές συνέπειες στην όλη εξωτερική πολιτική της Ελλάδος.

Μέσα στα πλαίσια αυτά πρέπει να αντιμετωπισθούν και οι σχέσεις με όλες τις άλλες θρησκείες και ομολογίες.

5. Υπάρχει πολιτική βούληση για το χωρισμό;

Ο λεγόμενος όμως χωρισμός χρησιμοποιείται πολλές φορές για πολιτική σκοπιμότητα, αλλά τελικά όσες φορές χρειάστηκε να προχωρήσει κάτι σταμάτησε από τους ίδιους τους πολιτικούς.

Νομίζω, λοιπόν, ότι υπάρχουν υποσχέσεις και προγράμματα των κομμάτων για το χωρισμό «Εκκλησίας και Πολιτείας», αλλά ούτε καθορίζεται τι είναι χωρισμός ούτε υπάρχει πολιτική βούληση για ένα τέτοιο έργο. Η ιστορία του θέματος αυτού το αποδεικνύει περίτρανα.

Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1987 συστήθηκε μεικτή Επιτροπή για τη μελέτη του θέματος, η οποία ύστερα από 36 πολύωρες συνεδριάσεις κατέληξε στα εξής βασικά σημεία: Να γίνει μια συμφωνία μεταξύ Εκκλησίας και Πολιτείας που θα καθορίζονται μερικά πλαίσια βασικών αρχών, να καταρτισθεί νέος νόμος που να έχει λίγα άρθρα και πολλές εξουσιοδοτήσεις κανονιστικού περιεχομένου και να χαρακτηριστεί η Εκκλησία ως Εκκλησιαστικό Νομικό Πρόσωπο ειδικού χαρακτήρα. Όμως αυτή η συμφωνία παρέμεινε στα συρτάρια κάποιου γραφείου και δεν προχώρησε στην υλοποίηση.

Και η δυσπραγία αυτή γίνεται φανερή από ένα σημαντικό λόγο. Η Πολιτεία δεν θα ήθελε ποτέ μια ανεξέλεγκτη και ελεύθερη Εκκλησία, γιατί δεν γνωρίζει πού θα μπορούσε να οδηγήσει αυτή η ελευθερία, ήτοι θα μπορούσε να ευνοήσει την ασυδοσία μερικών Μητροπολιτών ή την ανταρσία μερικών Πρεσβυτέρων και μοναχών.

Άλλωστε, όπως έχει παρατηρηθεί, ο χαρακτηρισμός της Εκκλησίας της Ελλάδος με όλες τις επί μέρους κοινότητες ως Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου έγινε για να ελέγχει το Κράτος την Εκκλησία.

Ο Καταστατικός Χάρτης της Εκκλησίας της Ελλάδος και γενικά όλη η σύγχρονη εκκλησιαστική νομοθεσία αποτελούν σήμερα, παρά την ανικανότητα μερικών διατάξεων, ασφαλιστική δικλίδα για διάφορες ανταρσίες, σχίσματα και διαιρέσεις μέσα στην Εκκλησία, ακόμη και για επιθετικότητες εναντίον της Πολιτείας.

Αμφιβάλλω εάν οι πολιτικοί θα ήθελαν τα πράγματα να εξελιχθούν ελεύθερα και απρόβλεπτα με συνέπειες για την Ορθόδοξη Εκκλησία την ενότητα της Ελληνικής Πολιτείας και τον Ελληνισμό.

6. Μισθοδοσία του Κλήρου

Εάν ο λεγόμενος χωρισμός προϋποθέτει και τη διακοπή της μισθοδοσίας του Κλήρου από το Κράτος, τότε θα πρέπει αφενός μεν να καταργηθούν όλες οι συμβάσεις με τις οποίες το Κράτος απαλλοτρίωσε την περιουσία της Εκκλησίας, χωρίς να την αποζημιώσει, αφετέρου δε θα πρέπει να επιστραφούν οι περιουσίες αυτές ή να αποτιμηθεί η αξία τους με σημερινά δεδομένα και να δοθούν τα χρήματα στην Εκκλησία για τη μισθοδοσία του Κλήρου.

Δεν μπορούμε να εννοήσουμε χωρισμό και στο σημείο αυτό εάν δεν εξετασθεί και αυτή η σημαντική πλευρά του θέματος. Γιατί αν δεν λυθεί και αυτό το θέμα, τότε το Κράτος θα είναι υπεύθυνο για την κατάσταση στην οποία θα περιέλθουν οι κληρικοί με τις οικογένειες τους, με φοβερές συνέπειες για την ίδια την Πολιτεία.

Υπάρχουν και άλλα σημεία που θα μπορούσαν να εντοπισθούν, αλλά παραμένω σε αυτά μόνο, προς το παρόν, στα οποία φαίνεται ότι πράγματι ο λεγόμενος χωρισμός Κράτους και Εκκλησίας είναι ένας «μύθος» που χρησιμοποιείται από πολλούς για ιδεολογικούς λόγους. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η σημερινή κυβέρνηση αντιμετωπίζει το θέμα αυτό με ψυχραιμία και σωφροσύνη.

Εκείνο που μπορεί να γίνει στις σύγχρονες ανάγκες είναι να επαναπροσδιορισθούν και οριοθετηθούν εκ νέου οι σχέσεις μεταξύ εκκλησιαστικής και πολιτικής διοικήσεως, να δούμε δηλαδή ποια σημεία ανήκουν στην αρμοδιότητα της πολιτικής διοικήσεως, ποια σημεία ανήκουν στην αρμοδιότητα της εκκλησιαστικής διοικήσεως και ποια σημεία χρειάζονται κοινή αντιμετώπιση, μέσα στα πλαίσια της ευνομούμενης Πολιτείας και μέσα στις σύγχρονες ευρωπαϊκές προδιαγραφές.

Και πρέπει να γίνει το συντομότερο αυτό για να μην αφήνονται κενά. (Πηγή: 'Απογευματινή' 25/2/2005)